

Пролог

Демократичні цінності

Уявіть собі літо 2022 року, село неподалік від кордону з Білоруссю, на краю села розквартирований у давно закинутих хатах звичайний батальйон Тр О. Хата-мазанка в кінці вулиці біля кладовища, в ній живуть шестеро хлопців із зенітного відділення роти вогневої підтримки. Серед них – один ультраправий прихильник Франсіско Франко і один анархіст-бісексуал з кольоровим татуюванням губки Боба на руці. Я стою на порозі, ми з іншою медичкою прийшли дивитись мультики. Нам обіцяли включити проєктор з ноута і транслювати фільм на стіну пічки, якщо буде електрика. Але після недавніх ракетних ударів електрика тут за розкладом, і ми прогавили майже весь «світлий» час. Ми запізнились, бо ставили крапельницю хворому цуценяті.

Я роззуваюсь, і мені дають на десять розмірів більші шльопанці. Молодий і худий хлопець з позивним Чортополох хвалиться нам свіжозвареними макаронами з сиром і пропонує вечеряти. На столі – відкрита пляшка текили, її п'ють із прозорих пластикових стаканчиків. Ми з медичкою не п'ємо, ми принесли своє безалкогольне пиво. Вже немає сенсу включати фільм, адже світла лишилось хвилин на двадцять. Ми лишаємось на вечерю, бо в хаті тепло. В нашій хаті є справжній душ, ми винаймаємо її у господарів за гроші, але там холодно. Я займаю чийсь каремат і сідаю біля товстого рудого кота, кіт підставляє під мою руку свій теплий бік. Здається, всі вже трохи напідпитку, бо завели розмову про демократію. Виявляється, всі

присутні хочуть демократичного майбутнього для країни (окрім прихильника генералісимуса Франко). Але всі розуміють демократію по-своєму. За стіною виє вітер, колишній вчитель історії протягує пляшку текили колишньому програмісту, колишній водій таксі накладає макарони в тарілки, і всі вдягнені в піксель. Ми їмо, потім робимо смішні фотки з товстим рудим котом і йдемо через все село, повз кладовище до своєї хати.

Я питаю, чи прийшли вони воювати за демократію. Ні, всі відповідають, що прийшли захищати своє місто, свою сім'ю. Виходить, що всіх на війну привела любов до людей. Можливо, у цьому й розгадка питання, чому ми сидимо зараз всі разом, в одній хаті. Але що таке демократичні цінності?

Демократичні цінності – це принципи, на яких будується вільне суспільство. Вони включають:

- 1) свободу слова – люди можуть відкрито висловлювати свої думки й погляди;
- 2) право голосу – громадяни обирають владу та впливають на рішення, що їх стосуються;
- 3) рівність – усі мають однакові права, незалежно від статі, віросповідання, поглядів тощо;
- 4) верховенство права – закони однакові для всіх, і кожен несе відповідальність за їх порушення.

Рівність

У той час підрозділи ТрО ЗСУ мали одну несподівану і важливу перевагу – різноманітність цивільного досвіду військовослужбовців. Не весь цей досвід був застосовний в умовах бойових дій, але він точно дав нам багато можливостей. У соціальних мережах був популярний мем, що ТрО – це як регулярна армія, але дика.

В армії важливе злагодження підрозділів і навченість особового складу. Але в будь-якій людській діяльності багато важить психологічний клімат колективу, стосунки між людьми. Важлива взаємоповага, терпимість одне до одного. І цього зазвичай вдосталь у людей, які разом ризикують життям і «прийшли, щоб здохнуть в хорошій компанії», як казав наш головний сержант.

Для держави повага до різноманітності – це запорука швидкого розвитку. Це визнання різних культур, поглядів та досвідів. Коли в суспільстві існує така повага, люди мають більше можливостей проявити себе.

Наприклад, у мультикультурних містах на кшталт Торонто чи Берліна живуть спільноти з усього світу. Завдяки цьому мешканці обмінюються ідеями та традиціями, що стимулює розвиток нових проєктів і дає поштовх до економічного зростання. Інший приклад – робочі команди, де об'єднані спеціалісти з різними навичками. Коли вони співпрацюють, можуть створювати інноваційні продукти або підходи до вирішення завдань. У таких колективах більше ідей та кращі рішення.

Повага до різноманітності також зменшує конфлікти, бо люди краще розуміють цінність інших культур і поглядів. Якщо кожен відчуває, що його визнають і чують, зростає довіра у колективі та суспільстві загалом. Так розвивається культура співпраці.

Гомофобія – людина боїться або ненавидить геїв, лесбійок, бісексуалів та інших людей з ЛГБТК+-спільноти. Наприклад: в кафе двоє хлопців тримаються за руки. Хтось бачить це і починає викрикувати образи, бо йому не подобається, що вони пара.

Ксенофобія – людина боїться або ненавидить всіх, хто чимось явно відрізняється, як от людей з інших країн, культур. Наприклад: власник квартири не хоче здавати житло людині з іншої країни.

Отже, відкритість до різноманітності робить будь-яке суспільство гнучкішим та успішнішим. Такі громади швидко інтегрують нові знання й досвід, краще розв'язують проблеми.

Авторитаризм і різноманітність: єдність проти свободи

Авторитаризм зазвичай плекає одноманітність – всі мають висловлювати однакові погляди і мати спільні переконання, підживлені пропагандою. У такій системі люди не мають вибору, якими їм бути, вони бояться сперечатись з офіційною ідеологією. Це створює ілюзію єдності: населення об'єднується навколо спільної ідеї під контролем влади. Таке суспільство може бути ефективним у досягненні певних цілей. Наприклад, воно здатне швидко мобілізуватися для колективних дій, не витрачаючи час на дискусії.

В демократичному суспільстві люди мають можливість вільно висловлюватися, досліджувати, експериментувати. Це призводить до швидкого прогресу.

Наприклад, у країнах з вільним ринком і свободою слова часто з'являються стартапи та проривні наукові технології. Кожен може запропонувати нову ідею чи метод, тому технології розвиваються швидше.

Отже, авторитарні режими можуть бути успішними на короткій дистанції. Проте вільне суспільство створює нові технології та розвиває науку, адже широкий простір для дискусій і різноманіття думок стимулює активний розвиток.

Цінності авторитаризму:

- 1) сила держави — чинна влада є єдиним гарантом безпеки й розвитку;
- 2) дисципліна — громадянам прищеплюють думку, що особисті інтереси повинні підпорядковуватися державним;
- 3) традиції та культ особистості — авторитарні режими часто спираються на націоналістичні або «традиційні» цінності; лідер може виступати «батьком нації» зі священним статусом;
- 4) ксенофобія — влада визначає внутрішнього ворога, часто за національною ознакою або належністю до ЛГБТК+.

Поєднання цих цінностей створюють систему, де люди мають менше можливостей реалізувати себе, проте режим може швидко ухвалювати рішення та забезпечувати собі стабільність.

Наша війна — цивілізаційна. Це війна між авторитарною єдністю та свободою.

Наша війна — не тільки про території та кордони. Вона — за право жити вільно. Ми захищаємо не лише землю, а й ідею свободи та поваги.

Проти нас виступає авторитарний режим за підтримки інших авторитарних режимів. Він хоче, щоб усі думали однаково, вірили одному лідеру та мовчали про несправедливість. У такому режимі немає місця для різних поглядів чи самовираження. Ми ж віримо у свободу слова, у можливість вибору та в рівні права для всіх. Кожен та кожна має право сповідувати свої цінності та жити так, як йому або їй комфортно. Авторитарна сила спирається на страх і контроль. Вона залякує людей, змушує мовчати та чинить тиск на «інакодумців». Ми не приймаємо такої сили, бо вона руйнує гідність і свободу людини.

Авторитарні режими, зокрема російський, використовують ксенофобію, гомофобію і весь культ «традиційних цінностей» як опір «західному світові». Протягом останніх років багато критиків російської пропаганди почали

іронічно називати «скрепами» агресивні, ксенофобні й гомофобні наративи, які в РФ подаються як звичні та праведні цінності, що об'єднують російське суспільство. Російські політики використовують термін «духовные скрепы» у значенні «набір традиційних цінностей», «моральна основа нації». Цей термін набув поширення після кількох публічних промов Володимира Путіна, де він наголошував на особливих «скрепах» російського народу – тобто консервативних традиціях, релігійності, патріархальних звичаях тощо. Ненависть до всього «іншого» (іншокультурного, іншого етносу, іншої орієнтації) називають в Росії «відстоюванням скреп», тобто захистом «традиційних цінностей».

Тому у свідомості багатьох українців гомофобія та ксенофобія дедалі більше асоціюються з «руським міром». Як наслідок, українське суспільство поступово переосмислює ставлення до «інакших», зокрема й до квір-спільноти.

За результатами опитування* «Сприйняття ЛГБТК+-людей та їх прав», проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у 2024 році, 70,4% респондентів погодилися з твердженням про те, що ЛГБТК+-люди в Україні повинні мати рівні права з іншими громадянами та громадянками України. 68,3% опитаних позитивно ставляться до участі ЛГБТК+-людей у захисті України.

Ми пройшли довгий шлях від поневоленого народу зі «спільною радянською ментальністю» до проєвропейської нації.

Ця війна – цивілізаційна. Ми боремося проти темряви та ненависті, за майбутнє, в якому пануватиме свобода й повага до кожного.

* КМІС. «Сприйняття ЛГБТК+ людей та їх прав в Україні: результати телефонного опитування, проведеного 26 травня – 1 червня 2024 року».